

DOI: <https://doi.org/10.54937/2026.9788056112410.135-139>

DÔSTOJNOSŤ DIEŤAŤA A SUROGÁCIA V KONTEXTE TEOLÓGIE TELA JÁNA PAVLA II.

THE DIGNITY OF THE CHILD AND SURROGACY IN THE CONTEXT OF JOHN PAUL II'S THEOLOGY OF THE BODY

MARCEL HANIŠ

Catholic University in Ružomberok, Slovakia / Faculty of Theology in Košice

Hlavná 89, 041 21 Košice

Email: marcel.hanis869@edu.ku.sk

ORCID iD: 0009-0007-7272-0495

<https://orcid.org/0009-0007-7272-0495>

ABSTRAKT

Surogácia, ako jedna z alternatív riešenia problému neplodnosti, predstavuje zásadnú výzvu pre bioetiku a morálnu teológiu, najmä pokiaľ ide o dôstojnosť dieťaťa. Tento článok sa zameriava na teologickú reflexiu surrogácie v kontexte teológie tela Jána Pavla II., ktorá osobitne zdôrazňuje neoddeliteľné spojenie medzi manželským aktom, plodením a dôstojnosťou osoby. Vychádzajúc z učenia o snubnej láske a jej orientácii na plodenie, teológia tela ukazuje, že oddelenie plodenia od manželského aktu oslabuje nielen integritu manželskej lásky, ale zároveň ohrozuje chápanie dieťaťa ako daru a osoby. Analýza preto odhaľuje, že prax surrogácie nie je len technickým či etickým problémom, ale dotýka sa samotného jadra dôstojnosti dieťaťa a jeho postavenia v medziľudských a rodinných vzťahoch.

Kľúčové slová: *surogácia, neplodnosť, snubná láska, prokreácia, ľudská dôstojnosť, dôstojnosť osoby, Ján Pavol II.*

ABSTRACT

Surrogacy, as one of the alternatives for addressing infertility, represents a fundamental challenge for bioethics and moral theology, particularly with regard to the dignity of the child. This article focuses on the theological reflection on surrogacy in the context of John Paul II's theology of the body, which emphasizes the inseparable connection between the marital act, procreation, and the dignity of the person. Drawing on the teaching on spousal love and its orientation toward procreation, the theology of the body demonstrates that separating procreation from the marital act weakens not only the integrity of marital love but also endangers the understanding of the child as both a gift and a person. The analysis therefore reveals that the practice of surrogacy is not merely a technical or ethical issue, but one that touches upon the very dignity of the child and his or her place within interpersonal and family relationships.

Keywords: *Surrogacy, Infertility, Marital Love, Procreation, Human Dignity, Dignity of Person, John Paul II.*

ÚVOD

V posledných rokoch celosvetovo neustále stúpa počet neplodných párov. V nedávnej správe o neplodnosti publikovanej Svetovou zdravotníckou organizáciou v roku 2023 sa uvádza, že neplodnosťou celosvetovo trpí približne každý šiesty človek. Jej výskyt je od 12,6 % (periodická prevalencia) do 17,5 % (prevalencia počas života) párov v reprodukčnom veku (15-49 / 20-44) [1]. Nemožno sa preto čudovať, že čoraz viac neplodných párov prirodzene hľadá pomoc v medicíne. Aj napriek pokroku v liečbe neplodnosti v reprodukčnej medicíne, ktorý dokáže odstrániť mnohé faktory brániace plodnosti, je stále nemožné neplodnosť úplne vyliečiť vo všetkých prípadoch jej výskytu. Takéto páry, prirodzene túžiace po dieťati, hľadajú iné, alternatívne formy naplnenia ich túžby. Jednou z metód, ktorá sa neplodným párom ponúka ako „liečba“ a zároveň ako alternatíva, je surrogácia. Ide o metódu, ktorá však okrem naplnenia ich túžby po dieťati, otvára aj mnohé otázky a vzbudzuje nejasnosti, okrem iných aj v morálnej oblasti. Jednou z otázok, ktorou sa budeme zaoberať v tomto príspevku, je status dieťaťa v surogačnom procese. Bude nás zaujímať, či je v surogačnom procese rešpektovaná dôstojnosť dieťaťa ako osoby alebo je dieťa redukované na objekt. Vyjadrené jazykom Jána Pavla II.: je dieťa stále darom pre rodičov?

SUROGÁCIA

Existuje viacero definícií surogácie, pričom v tomto smere neexistuje úplná zhoda. My si však predstavíme dve definície, z ktorých budeme následne vychádzať. Ako prvú definíciu uvádzame od Medzinárodnej federácie gynekológie a pôrodnictva (FIGO), často citovaná vo vedeckých článkoch, ktorá surogáciu definuje ako „reprodukčný model, keď žena nosí a porodí dieťa pre pár, v ktorom žena nie je schopná otehotnieť, napríklad kvôli vrodenej alebo získanej maternicovej abnormalite alebo kvôli vážnej zdravotnej kontraindikácii voči tehotenstvu“ [2]. Ako druhú definíciu uvádzame tú, ktorá pochádza od Teologickej komisie Konferencie biskupov Slovenska, ktorá surogáciu definuje ako „medicínsky postup, pri ktorom žena na základe predchádzajúceho dohovoru alebo zmluvy do svojho tela prijme ľudské pohlavné bunky alebo ľudské embryo či embryá, s úmyslom vynosiť a po pôrode odovzdať inej osobe alebo osobám narodené dieťa s cieľom osvojenia“ [3].

Surogačný proces je tak iniciovaný párom alebo jednotlivcom, označovaným ako *zamýšľaní rodičia/zamýšľaný rodič* [4]. Môžeme sa stretnúť aj s výrazmi *objednávateľia/objednávateľ* alebo *sociálni rodičia/sociálny rodič* [5]. Žena, ktorá vynosiť a odovzdá dieťa zamýšľaným rodičom, sa označuje termínom *náhradná matka (surogátka, matka hostiteľka)* [6]. V surogačnom procese tak vzniká triáda – náhradná matka, zamýšľaní rodičia a dieťa. Dieťa je plánovaným a očakávaným výsledkom celého surogačného procesu.

Ak je surogačný proces iniciovaný z dôvodu, že iná žena nie je schopná otehotnieť, donosiť dieťa [3], alebo tehotenstvo môže ohroziť jej zdravie či dokonca život, v takom prípade hovoríme o *medicínsky indikovanej surogácii* [6]. Existuje aj *sociálne indikovaná surogácia*, ktorá je praktizovaná z iných dôvodov než je neplodnosť či zdravotné komplikácie [7].

Ak náhradná matka poskytne pre oplodnenie svoje vlastné vajíčko, hovoríme o *tradičnej surogácii*, čím vzniká genetické puto medzi náhradnou matkou a dieťaťom [8]. Avšak ak náhradná matka poskytne len svoju maternicu na vynosenie dieťaťa, ale neposkytne svoje vajíčko, takúto surogáciu označujeme ako *gestačnú surogáciu*. Na oplodnenia sa použije vajíčko zamýšľanej matky, ak je to možné, alebo vajíčko darcu [9].

Pre doplnenie uvádzame skutočnosť existencie surogačnej zmluvy, na základe ktorej je náhradná matka zaviazaná odovzdať po pôrode dieťa zamýšľaným rodičom a vzdať sa svojich rodičovských práv [7].

DIEŤA AKO DAR PODEĽA TEOLÓGIE TELA

Téma daru, presnejšie *osoby ako dar* nachádzame v katechézach Jána Pavla II., označovaných súhrnne termínom teológia tela. Táto koncepcia má svoj základ v skoršom filozofickom diele *Láska a zodpovednosť*, v ktorom sa riadi *personalistickou normou*, podľa ktorej sa k druhému človeku má pristupovať ako k osobe a nie ako k predmetu. Zároveň upozorňuje na skutočnosť, že manželstvo predstavuje nielen vhodné miesto pre plodenie, ale je s ním aj úzko späté [10].

Pápež pri vysvetľovaní rozmeru daru vo svojich katechézach vychádza zo situácie *prvotnej nevinnosti* a používa výraz *prvotný dar*, ktorým je stvorenie ako také, ktoré má svoj pôvod v láske Stvoriteľa. Tento dar je darovaný človeku, ktorý ho prijíma uvedomujúc si zároveň aj vzťah, ktorý vzniká jeho prijatím

medzi darovaným a darcom. Avšak darom pre človeka je aj druhý človek, v kontexte stvorenia, ale už v podobe osoby. V momente stvorenia ženy muž prijíma ženu ako dar. Pápež následne pokračuje tvrdením, že obaja, muž a žena tvoria *communio personarum*, o ktorom pápež hovorí ako o vzťahu vzájomného daru, spoločenstve vzájomného „pre“ – žiť pre druhého [11].

Communio personarum však predstavuje aj spoločenstvo lásky. Ján Pavol II. hovorí o snubnej láske, ktorou sa osoba daruje druhej osobe. Nejde však len o čisto duchovnú lásku. Muž a žena si navzájom prejavujú lásku tým, že sa dávajú jeden druhému aj na fyzickej úrovni a v tomto darovaní zároveň potvrdzujú a rešpektujú status osoby druhého, ale aj svoj, pričom toto darovanie sa môže uskutočniť len v úplnej slobode. Ján Pavol II. v danej súvislosti hovorí o snubnom význame tela – telo človeka má tú schopnosť darovať sa druhému, stať sa darom pre druhého [11].

Z tohto vzájomného darovania sa muža a ženy vzniká nový dar – dar života, dieťa, ktoré je taktiež osobou [11], a ktorému rovnako prináleží dôstojnosť.

DIEŤA AKO PREDMET V SUROGAČNOM PROCESSE

Jazyk daru, ktorý používal Ján Pavol II., je stále prítomný aj v súčasných vyjadreniach Magistéria týkajúcich sa plodenia a detí. Najzreteľnejšie je to badať vo vyjadreniach za pontifikátu pápeža Františka. V jednom zo svojich vyhlásení adresovaných Európskemu parlamentu vyjadril, že *ľudský život je darovaný zdarma*, pričom dodáva, že *nie je možné ho redukovat' na prostriedok na dosiahnutie vlastných cieľov, pretože to odporuje jeho dôstojnosti* [12].

V súvislosti so surrogáciou Katolícka cirkev v deklarácii o ľudskej dôstojnosti *Dignitas infinita* považuje surrogáciu za ohrozenie dôstojnosti dieťaťa, a to *redukovaním dieťaťa na predmet obchodovania či zastávaním práva na dieťa*. Cirkev prizvukuje, že dieťaťu prináleží ľudská dôstojnosť od okamihu počatia a jeho existenciu rovnako označuje za dar [13].

Môžeme povedať, že dôstojnosť dieťaťa je nerešpektovaná tým, že sa k dieťaťu pristupuje ako k predmetu. Tento postoj pramení v pozmenenom chápaní plodenia, ktoré sa líši od prirodzeného plodenia (bez techník asistovanej reprodukcie a surrogácie).

Od plodenia je existenčne závislé bytie každej osoby [14]. Avšak pri prirodzenom plodení, hoci je počiatok existencie človeka priamo závislý od sexuálneho aktu, rodičia dieťaťa v žiadnom prípade priamo nezapríčiňujú existenciu novej osoby – teda dieťaťa. Rodičia pri sexuálnom akte len iniciujú prirodzené kauzálne procesy, ktoré môžu trvať aj niekoľko dní a ktorých výsledkom je nový život – osoba, dieťa [15]. Túto charakteristiku daru by sme mohli nazvať aj náhodilosťou [16].

Skrze náhodilosť podľa Kampowského, prichádza človek na svet bezpodmienečne. Využitím techník asistovanej reprodukcie osoba stráca náhodilosť a jej existencia sa stáva podmienečnou [17].

Treba zároveň poznamenať, že pri ľudskom plodení, bez ohľadu na spôsob plodenia, je vždy jeho výsledkom nový človek, ktorý má status osoby. Rodičia teda neplodia iba zástupcu rodu *Homo sapiens*, ale nové ľudské bytie, osobu. Preto dané plodenie označujeme skôr výrazom *prokreácia*, ako to zdôrazňuje Ratzinger [18].

Pri surgácii tak dieťa stráca rozmer daru a náhodilosti, čím sa z neho stáva predmet, pretože pri surgácii má plodenie akoby charakter produkcie. Pri plodení s využitím techník asistovanej reprodukcie dieťa nevzniká ako dôsledok vzájomného darovania sa manželov, ale ako dôkladne premyslený, vopred naplánovaný akt s jasným cieľom, na realizáciu ktorého je potrebný tretí subjekt, ktorým je náhradná matka. Ako konštatuje Gauchet, otvorenosť k plodeniu v kontexte manželského aktu sa zmenila na priame uskutočňovanie plodenia dieťaťa [19]. Tento rozmer produkcie je umocnený ešte prítomnosťou technikov a zdravotníckych pracovníkov, bez ktorých by nebolo možné realizovať surgáciu a ktorí podľa Watta majú nadvládu nad procesom plodenia [20].

Skrze tieto črty surgácie sa, slovami Gaucheta, z rodičovstva stáva vedomá a kontrolovaná činnosť, pri ktorej nemôžeme hovoriť o *prokreácii*, ale skôr o produkovanií dieťaťa [19].

POSTOJ KATOLÍCKEJ CIRKVI

Na toto nebezpečenstvo surgácie pápež František niekoľkokrát upozornil. V roku 2022 v príhovore pre Federáciu katolíckych prorodinných združení v Európe pápež poukázal na nebezpečenstvo surgácie, keďže *ohrozuje dôstojnosť osoby, pretože k deťom sa pristupuje ako k tovaru* [21].

Čo sa týka cirkevných úradov, Svätá stolica, ako stály pozorovateľ pri OSN, 6. októbra 2023 publikovala vyhlásenie na pôde OSN týkajúce sa ochrany práv detí, v ktorom ostro odsúdila surogáciu, ktorá je *nezlučiteľná s rešpektovaním dôstojnosti a práv dieťaťa, ktoré je redukované na obyčajný predmet použitý na uspokojenie priani druhých, pričom upozornila, že dieťa je vždy darom* [22].

Ako vhodnú alternatívu k surogácii Katolícka cirkev odporúča najmä adopciu, ktorá je vhodnou cestou uskutočňovanie rodičovstva, a to z dôvodu, že je nielen skutok lásky [23], ale aj odstraňuje rozmer úmyselného opustenia dieťaťa zo strany jeho rodičov, k čomu v surogácii dochádza. Okrem adopcie existujú aj iné formy prežívania neplodnosti ako plodnej lásky, ako je napr. sociálna angažovanosť [24].

ZÁVER

Rastúci výskyt neplodnosti vedie mnohé páry k hľadaniu alternatívnych spôsobov rodičovstva, medzi ktoré patrí aj surogácia. Hoci táto metóda môže naplniť túžbu po dieťati, jej etické dôsledky považujeme za vážne a neprehliadnuteľné, najmä pokiaľ ide o status a dôstojnosť dieťaťa. Surogácia je proces, v ktorom dieťa prestáva byť darom, ktorý vzniká z prirodzeného, slobodného a vzájomného darovania sa rodičov, a stáva sa predmetom plánovanej reprodukcie, kde jeho vznik a život sú kontrolované tretími osobami a zdravotníckymi pracovníkmi. Takýto model, hoci technicky umožňuje vznik života, podľa nás narúša základný charakter dieťaťa ako osoby a redukuje jeho dôstojnosť na nástroj uspokojenia túžob dospelých.

Podľa teológie tela Jána Pavla II. je osoba vždy darom. V manželstve sa muž a žena darujú jeden druhému duchovne aj fyzicky, v slobode a vzájomnom rešpekte, čím vzniká *communio personarum*. Z tohto vzájomného darovania sa rodí nový dar – dieťa, ktoré je osobou s vlastnou dôstojnosťou. Chceme zdôrazniť, že tento prirodzený rámec darovania a otvorenosti k životu je pri surogácii narušený, pretože dieťa je plánované, „vyrobené“ a vopred očakávané ako výsledok dohody medzi dospelými, a nie ako dar, ktorý vzniká zo vzájomnej lásky a otvorenosti.

Z tohto pohľadu jednoznačne súhlasíme s postojom Katolíckej cirkvi a pápeža Františka, že surogácia ohrozuje dôstojnosť dieťaťa a jeho status osoby. Ako eticky prijateľnú alternatívu podporujeme adopciu, ktorá umožňuje naplniť rodičovskú túžbu po dieťati pri plnom rešpektovaní jeho dôstojnosti, a ďalšie spôsoby prežívania neplodnosti ako plodnej lásky, napríklad sociálnu angažovanosť. Na záver dodávame, že hoci surogácia predstavuje technickú možnosť rodičovstva, jej morálne a etické riziká sú vysoké a neobhájiteľné, zatiaľ čo adopcia a alternatívne formy plodnej lásky ponúkajú cestu, ktorá zachováva hodnotu dieťaťa ako osoby a jeho status daru.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] WHO. (2023). Infertility prevalence estimates 1990-2021. – Geneva: World Health organization, ISBN: 978924006831-5, 79 s.
- [2] CHERVENK, A. Frank, MCCULLOUGH, B. Laurence. (2021). Ethics and Professionalism Guidelines for Obstetrics and Gynecology. – London: International Federation of Gynecology and Obstetrics, ISBN: 978-1527298422, 240 s.
- [3] SUBKOMISIA PRE BIOETIKU TEOLOGICKEJ KOMISIE KONFERENCIE BISKUPOV SLOVENSKA. (2014). Stanovisko Subkomisie pre bioetiku Teologickej komisie Konferencie biskupov Slovenska k niektorým etickým aspektom tzv. Náhradného materstva [online]. Dostupné na internete: ><https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-komisii-a-rad-kbs/c/stanovisko-k-aspektom-nahradneho-materstva>< [cit. 2025-10-24].
- [4] ZEGERS-HOCHSCHILD, Fernando, et al. (2017). The International Glossary on Infertility and Fertility Care. In: Human Reproduction [online]. Roč. 32, č. 9, s. 1786-1801, ISSN: 1460-2350. <https://doi.org/10.1093/humrep/dex234> [cit. 2025-10-24].
- [5] VAN DEN AKKER, Olga. (2017). Surrogate Motherhood Families. – London: Palgrave Macmillan, ISBN: 9783319604527, 334 s. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-60453-4>
- [6] DUFALOVÁ, Lenka. (2020). Surogačné materstvo. – Bratislava: Wolters Kluwer SR, ISBN: 9788057102410, 156 s.

- [7] JACOBSON, Heather. (2016). *Labor of Love. Gestational Surrogacy and the Work of Making Babies*. – New Brunswick: Rutgers University, ISBN: 9780813569505, 218 s.
- [8] KRAUSE, Franziska. (2018). *Carring Relationships: Commercial Surrogacy and the Ethical Relevance of the Other*. In: KRAUSE, Franziska, BOLDT, Joachim (eds.). *Care in Healthcare* [online]. Cham: Palgrave Macmillan, ISBN: 9783319612911, s. 87-108. https://doi.org/10.1007/978-3-319-61291-1_6 [cit. 2025-10-24].
- [9] PATEL, Nayana Hitesh, et al. (2018). *Insight into Different Aspects of Surrogacy Practices*. In: *Journal of Human Reproductive Sciences* [online]. Roč. 11, č. 3, s. 212-218, ISSN: 1998-4766. https://doi.org/10.4103/jhrs.JHRS_138_17 [cit. 2025-10-24].
- [10] WOJTYLA, Karol. (2023). *Láska a zodpovednosť*. – Levoča: Fragmentum, ISBN: 9788097456702, 232 s.
- [11] JÁN PAVOL II. *Teologie tela*. (2012). *Katecheze Jana Pavla II. o ľudskej lásce podle Božího plánu*. – Praha: Paulínky, ISBN: 9788074500411, 599 s.
- [12] FRANTIŠEK. (2014). *Príhovor Európskemu parlamentu, Štrasburg* [online]. Dostupné na internete: ><https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20141125029>< [cit. 2025-10-24].
- [13] KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY. (2024) *Dignitas infinita. Deklarácia o ľudskej dôstojnosti*. – Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2024, ISBN: 9788081616228, 240 s.
- [14] BLEISCH, Barbara. (2012). *Leihmutterchaft als persönliche Beziehung*. In: *Jahrbuch für Wissenschaft und Ethik*, roč. 17, č. 1, s. 5-28, ISSN: 1430-9017. <https://doi.org/10.1515/jfwe.2012.17.1.5>
- [15] DOERFLER, F. John. (2000). *Assisting or Replacing the Conjugal Act: Criteria for a Moral Evaluation of Reproductive Technologies*. In: *The Linacre Quarterly*, roč. 67, č. 3, s. 22-66, ISSN: 0024-3639. <https://doi.org/10.1080/20508549.2000.11877583>
- [16] SPAEMANN, Robert. (1987). *Die Unantastbarkeit des menschlichen Lebens. Zu ethischen Fragen der Biomedizin*. Freiburg: Herder Verlag, ISBN: 9783451211157, 95 s.
- [17] KAMPOWSKI, Stephan. (2014). *Children of Desire: The Technological Control of Fertility*. In: *Humanum. Issue in Family, Culture & Science* [online]. Č. 2, s. 26-33 [cit. 2025-10-24]. Dostupné na internete: ><https://humanumreview.com/issues/re-conceiving-the-human-person>< [cit. 24.10.2025].
- [18] RATZINGER, Joseph. (1989). *Der Mensch zwischen Reproduktion und Schöpfung*. In: *Internationale katholische Zeitschrift Communio*, roč. 18, č. 1, s. 61-71. ISSN: 1439-6165.
- [19] GAUCHET, Marcel. (2004). *L'enfant du désir*. In: *Le Débat*, roč. 132, č. 5, s. 98-121, ISSN: 0246-2346. <https://doi.org/10.3917/deba.132.0098>
- [20] WATT, Helen. (2005). *Parenthood and new Reproductive Technologies: Anthropological Considerations*. In: CORREA, Juan De Dios Vial, SGRECCIA, Elio (eds.) *The Dignity of Human Procreation and Reproductive Technologies: Anthropological and Ethical Aspects*. – Vatikán: Libreria Editrice Vaticana, ISBN: 882097696X, s. 33-42.
- [21] FRANTIŠEK. (2022). *Príhovor jeho svätosti pápež Františka riaditeľovi Federácie katolíckych prorodinných združení v Európe* [online]. Dostupné na internete: ><https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/june/documents/20220610-assoc-familiari.html>< [cit. 2025-10-24].
- [22] SVÄTÁ STOLICA, STÁLY POZOROVATEĽ PRI OSN. (2023). *Statement by the Holy See Mission on Agenda Item 69: Promotion and Protection of the Rights of Children* [online]. Dostupné na internete: ><https://holyseemission.org/contents//statements/65207b8112b9b.php>< [cit. 2025-10-24].
- [23] FRANTIŠEK. (2016). *Amoris laetitia*. – Trnava: Spolok sv. Vojtecha, ISBN: 9788081612183, 204s.
- [24] JÁN PAVOL II. (1993). *Exhortácia Familiaris consortio*. – Trnava: Spolok svätého Vojtecha, ISBN: 8071620521, 189 s.